

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Libri de peccatorum meritis et remissione et de baptismo paruulorum ad Marcellinum, de spiritu et littera, epistula sad comitem Bonifatium, de cura pro mortius gerenda, de immortalitate animae, de ...

Augustinus, Aurelius

[S.l.], [10. Jahrh.]

Augustinus: liber de immortalitate animae

[urn:nbn:de:bsz:31-67057](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-67057)

rius martyrum sepelitur hoc tantum mihi uidetur pcedere defuncto ut eo
mendans eum & iam martyrum parrochio affectus p illo supplicationis
augetur; habes ad ea que ea ^{ante} epistola te quaerenda qualem redde
re potui responsione mea; quae si ultra quam satis est plexa est. da uenia; id
enim factum est amore diutius loquenditecum. Hunc ergo librum quem
modum accepere uenerabilis dilectio tua rescriptis tuis nouerim. que
tibi plator ei facta & sine dubio gratiore. fr salice & conpresbiter n
candidianus. que p tuis litteras cognitum toto corde suscepi. inuitus que
dimisi. multum enim nos in caritate xpi sua presentia. consolatus est.
& quod fatendum est ei infantia tibi paruina cor meum tanta disten
dunt. ut nisi ipso assidue comonente non sineret obliuisci pfecto inter
rogationi tue mea responsio defuisset. **AME** **EPISCOPI**
EXPLICIT LIBER SCI AUGUSTINI ABBATISSIMI PAULINI
INCIPI SCI AUGUSTINI DE INMORTALITATE ANIMAE

Si alicubi est disciplina. necesse ^{potest} non enim nisi in eo quod uiuit. potest. & semp
est. neque quicquam in quo quid semp est potest esse non semp. potest esse non
semp semp uiuit in quo est disciplina. Si nos sumus qui rationamur
id est animus noster nec recte rationari sine disciplina potest nec sine
disciplina esse animus nisi in quo disciplina non est potest esse in hominibus
animo disciplina; est autem alicubi disciplina; nam est & quicquid est nusquam
esse non potest; item disciplina non potest esse nisi in eo quod uiuit; nihil
enim quod non uiuit aliquid discit. necesse in eo quod nihil discit disci
plina potest; ita semp est disciplina; nam quod est atque immutabile est. semp
fit. necesse est; esse autem disciplina nemo negat; & quisquis facitur fieri
non posse ut ducta p medium circulum linea non sit omniū quae non
p medium ducunt maxima idque esse alicuius discipline. immutabile
disciplina esse non negat; item nihil in quo quid semp est patitur sibi
subtrahi aliquando id in quo semp est. iam uero cum rationamur animus
id agit ^{ipso} nisi qui intellegit. nec corpus intellegit nec animus auxi
liante corpore intellegit. quia cum intellegere uult a corpore auer
titur; quod enim intellegit eiusmodi est semp nihil quod corporis eius
modi est semp non igitur potest adiuuare animu ad intellectum
nitentis. cui non impedire satis est; item nemo sine disciplina
recte rationatur; est recta rationatio acertis definitio rationis ad
incertorum indagationem nitens cogitatio. nihil que certum est in ani

mo quo dignoratur omne aut quod scit animus in sese habet. nec ullam rem
 scientia complectitur nisi quae ad aliquam pertineat disciplinam. est enim dis-
 ciplina quarumque rerum scientia. semper igitur humanus animus uiuit
 ratio perfectio aut animus est aut in animo. melior autem ratio nostra quam cor-
 pus nostrum. & corpus nostrum non nulla substantia est. & melius est esse substantiam
 quam nihil. non est igitur ratio nihil. rursum quaecumque armonia corpo-
 ris est. in subiecto corpore sit necesse est inseparabiliter. nec aliud quicquam
 in illa armonia esse credatur. quod non eque necessario sit in subiec-
 to illo corpore in quo ipsa armonia est non minus inseparabiliter. muta-
 bile est aut corpus humanum. & inmutabilis ratio. mutabile est enim omne
 quod semper eodem modo non est. & semper eodem modo est duo & quattuor. sex
 res semper eodem modo est. quod quattuor habent duo & duo. hoc aut non ha-
 bent duo. duo igitur quattuor non sunt. est aut ista ratio. inmutabilis igitur
 ratio est. nullomodo aut potest mutari subiecto id quod in eo est inseparabi-
 liter non mutari. non est igitur armonia corporis animus. nec mors po-
 test accidere inmutabilibus rebus. semper ergo humanus animus uiuit.
 siue ipse ratio siue in eo ratio sit inseparabiliter. quaedam constantia
 uirtus est. & omnis constantia inmutabilis est. & omnis uirtus potest
 aliquid agere. nec cum agit aliquid uirtus non est. omnis porro actio
 mouetur aut mouetur. aut igitur non omne quod mouetur aut cer-
 tate non omne quod mouetur mutabile est. at omne quod ad alia
 mouetur nec mouetur ipsum aliquid. mortale est. neque mortale quicquam in-
 mutabile. quare de cetero iam & sine ulla disiunctione concluditur non omne
 quod mouetur mutari. nullus aut motus sine substantia. & omnis substan-
 tia aut uiuit aut non uiuit. atque omne quod non uiuit exanimatum est. nec
 est ulla exanimata actio. illud igitur quod ita mouetur ut non mouetur.
 non potest esse nisi uiua substantia. haec aut omni quoslibet gradus cor-
 pus mouetur. non igitur omne quod corpus mouetur mutabile est. corpus aut
 non nisi secundum tempus mouetur. ad hoc enim potest tardius & ce-
 lerius moueri. conficitur esse quiddam. quod tempore moueat nec ta-
 men mouetur. omne aut quod tempore mouetur corpus tam & si ad unum
 finem tendat. tam nec simul poterit omnia facere. nec potest non plura
 facere. neque enim ualeat quauis ope agatur aut perfecte unum esse quod in
 partem secari potest. aut ullum esse sine partibus corpus. aut sine mora.

rum interuallo tempus. aut uero t breuissima syllaba nunti & uer. cui
nontunc sine audis cum ia non audis in itiu. porro quod sic agit. expecta
tione opus e ut pagi & memoria aut comprehendi queat quantum potest.
expectatio futuraru rerum e. preteritaru uero memoria. ac intentio ad
adagendum presentis e temporis. p quod futurum in preteritum transit. Nec
coepi motus corporis expectari finis potest sine ulla memoria. quomo
do enim expectatur ut desinat. quod aut coepisse excedit aut omnino mo
tum ee. rursus intentio pagendi quae presentis e. sine expectatione fi
nis qui futurus e non potest ee. nec e quicquam quod aut nondum e aut & ia
non e. potest igitur in agendo quiddam ee quod ad ea quae non sunt p
tineat. possunt simul in agente plura ee. cum ea plura quae aguntur si
mul ee non possint. possunt ergo & ia in mouente. cum in eo quod mouet
non possint. atque tumque in tempore simul ee non possunt. & tamen
a futuro in preteritum transmittunt. mutabilia sunt necesse e. hinc ia
colligimus posse ee quiddam. quodcum mouet & mutabilia non mutatur.
mouentis intentio pducendi ad finem quae uollet corpus quod mouet. illudq
corpus de quo aliquid fit eodem motu pmonita mutatur. atq; illa inten
tio pficiendi qua inmutata manere manifestum e ipsa membra artifi
cis & lignu aut lapidem artificia subiectum moueat quis dubitet & conse
quens ee quod dictu e. non igitur si qua mutatio corporu mouente animo
fit. quauis in ea sit intentus hinc eum necesse e mutari & ob hoc & ia
mori arbitrandum e. potest enim in hac intentione simul & memoria pre
teritoru & expectatione futuroru habere. quae oma sine uita ee non
possunt. quamquam & si nullus incoitus sine mutatione fit & nulla mu
tatio sine motu. Non tamen omnis mutatio incoitus omnisque mo
tus mutatione operatur. licet enim ipsum corpus nrm & motum plerumq
qualibet actione & mutatu certe t aetate dicere. tamen nondum inter
isse. id est non ee sine uita. licet igitur & animu non continuo puta
re priuari uita quaquae ei fortasse p motu mutatio non nulla contin
gat. Si enim manet aliquid inmutabile in animo quod sine uita ee
non possit. animo & ia uita sempiterna maneat necesse e. na hoc pr
sus ita se habet. ut si primu e fit secundum. e aut primu. quis enim ut a
lice obmittat aut ratione numeroru mutabilem ee audeat dicere.
aut arte quamlibet non ista ratione constare. aut arte non ee in a

tificet & iam cum ea non excedat. aut eam esse nisi in animo. aut ubi uita
 non sit esse posse. aut quod in mutabile est aliquando esse non posse. aut aliud
 esse artem aliud rationem. quamuis enim ars una multarum quasi quidam coetus
 rationum esse dicatur. tamen ars & iam unaratio dici uerissime atque intelle-
 gi potest. sed siue hoc siue illud sit non minus in mutabilem artem esse con-
 ficitur. artem autem non solum esse in animo artificis sed & iam nunquam esse
 nisi in animo manifestum est. idque inseparabiliter. nam si ars ab animo separa-
 bitur. aut erit praeterquam in animo. aut nusquam erit. aut de animo in a-
 nimum continuo transibit. ac ut sedes arti nulla sine uita est. ita nec uita
 cum ratione ulli nisi animae. nusquam porro esse quod est. et quod in mutabile
 est non esse aliquando qui potest. si uero ars de animo in animum transit. in il-
 lo mansura deserens istum. nemo artem docet nisi amittendo. aut & iam
 docentis obliuione fit aliquis peritus siue morte. quae si absurdissima
 & falsissima sunt sicut sunt. in mortalis est animus humanus. ac enim si ars
 aliquando est aliquando non est in animo quod obliuione atque imperitiam
 satis notum est. nihil ad eius mortalitatem affert argumenti huius connexioni
 negatur ante cedens hoc modo. aut est aliquid in animo quod in presenti co-
 gitatione non est. aut non est in eructo animo ars musica cum desola geome-
 trica cogitat. hoc autem falsum est. illud igitur uerum. non autem qui equam
 se habere animus sentiat. nisi quod in cogitatione uenerit. potest igitur
 aliquid esse in animo. quod esse in se animus ipse non sentiat. id autem quamdiu
 sit. nihil inter est. namque si diutius fuerit in alio animo occupatus quam
 ut intentione sua in ante cogitata facile possit reflectere. obliuio et impe-
 ritia nominatur. sed cum sit nos ipsi nobiscum ratiocinantes. et ab alio bene
 interrogati de quibusdam liberalibus artibus ea quae inuenimus non alibi
 quam in animo nostro inuenimus neque idem inuenire quod facere aut gignere.
 alioquin aeterna gigneret animus in uentione temporali. nam aeter-
 na sepe inuenit. quidem tam aeternum quam circuli ratio. si quid aliud in
 huiusmodi artibus nec non fuisse aliquando nec non fore comprehen-
 ditur. manifestum est & iam in mortalem esse animum humanum. & omnes sue-
 ras rationes in se & is est esse. quamuis eas siue ignoracione siue obliuione
 aut non habere aut amississe uideatur. nunc quatenus accipiendi sit
 animus mutatio uideamus. Si enim subiectum est animus arte in subiecto existen-
 te. neque subiectum in mutari potest. quin id quod in subiecto est in mutet

tur qui possumus obtinere inmutabilem esse arte atque ratione. si mutabi-
lis animus in quo illa sunt esse conuincitur. quae autem maior quam in contraria
solus esse mutatio. & quis negat animam ut omittat cetera fultum alias alias
uero esse sapientem prius ergo quod modis accipiatur animae quae dicitur
mutatio uideamus qui ut opinor manifestiores dum taxat clarioreque
nobis duo sunt genere. spectat uero plures inueniuntur namque aut secundum
corporis passiones. aut secundum suas animas dicitur immutari. secun-
dum corporis ut per accites per morbos per dolores labores offensiones pro-
luptates. secundum suas autem ut cupiendo laetando metuendo atgrescen-
do studendo discendo. haec omnes mutationes si non necessario argumto
sunt ^{finant} mori animam. nihil quidem in eluendae sunt per se ipsas separati-
m. sed generationi nostrae aduersentur. quae dicitur esse mutatio subiecto omne quod
in subiecto est necessario mutari uidentur. sed non aduersantur. nam illud se-
cundum hanc mutationem subiecti dicitur. per quam omnino mutare cogitur
nomen. nam si ex albo cera nigrum colorem ducat alicunde non minus ce-
ra est. & si ex quadrata rotunda forma sumat & ex molli dureseat rigescat
ex calida. at ista in subiecto subiecto sunt. & cera subiectum. manet autem cera
non magis minusue cera cum illa mutentur. potest igitur aliqua mutatio fie-
ri eorum quae in subiecto sunt. cum ipsum tamen iuxta id quod hoc est ac dicitur
non mutatur. at si eorum quae in subiecto sunt tanta commutatio fieret ut
illud quod sub esse dicebatur dici iam omnino non possit. ueluti cum calore
ignis cera in auras discedit eamque mutationem patitur ut recte intellegat
mutatum esse subiectum quod cera erat & cera iam non est. nullomodo aliqua ra-
tione quaequam eorum quae in illo subiecto ideo erant quia hoc erat remane-
re putatur. quae obrem si anima subiectum est ut supra diximus in quo ratio
inseparabiliter ea necessitate quoque quae in subiecto esse monstrantur
nec nisi uiua anima potest esse sine uita & immortalis. ratio immortalis est
anima. prorsus enim nullo peccato non existente. subiecto suo inmutabilis
ratio manet. quod eueniret. si tanta accideret animae mutatio. ut ea
non anima fieret & id est mori cogere. nulla autem illarum mutationum quae
sive per corpus sive per ipsam in anima fiunt quamuis utrum aliquae per ipsam
fiant id est quarum ipsa sit causa non parua sit quae suo id agit. ut anima
non anima faciat. iam igitur non solum per seuerum nec nostris rationibus for-
midandae sunt. ergo in eam bendum omnibus rationandi uiribus uideo.

ut ratio quid sit & quatenus definiri possit sciatur. ut secundum omnes modos
 & de animae immortalitate confect. ratio est aspectus animi. quo ipse ipsum
 non per corpus uerum intuetur. aut ipsa ueri contemplatio non per corpus. aut
 ipsum uerum quod contemplatur. Primum illud in animo esse nemo ambigit.
 de secundo & tertio magna quaestio est. utrum uerum illud quod sine instru-
 mento corporis animus intuetur sit nec ipse ipsum & non sit in animo
 aut non possit esse sine animo. quo quolibet modo autem se habeat non
 id possit contemplari animus ipse ipsum. nisi aliqua coniunctione cum eo.
 Nam omne quod contemplatur siue cogitatione t cognitione capiatur.
 sed ea quae sensu capiuntur extra & a nos esse sentiuntur & locis continentur.
 unde ne recipi quidem posse affirmantur. ea uero quae intelleguntur non
 quasi alibi posita intelleguntur quia ipse qui intellegit animus. simul
 enim & a intelleguntur non contineri loco. quare ista coniunctio intuen-
 tis animi & ei ueri quod intuetur. aut ita est ut subiectus sit animus. uerum
 aut illud in subiecto. aut contra subiectum. uerum & in subiecto animus. aut
 utraq substantia. horum aut trium si primum est. tunc est immortalis animus
 quia ratio secundum superiorem disputationem. quod nec illa nisi uiuo non po-
 test. eadem necessitas in secundum est. Nam si uerum illud quod ratio dicitur
 nihil habet commutabile sic appareret. nihil commutari potest quod in eo
 tamquam in subiecto est. remaneret igitur omnis pugna de tertio. Nam si animus
 substantia est & substantia rationi coniungitur. non absurde quis puta-
 uerit fieri posse. ut manente illa hic esse designat. sed manifestum est
 quam diu animus a ratione non separatur. etq. coheret. necessario eum
 manere atq. uiuere. separari autem qua tandem ui potest. num corporea.
 cui & potentia infirmior & origo inferior ordo separatio. nullomo-
 do. animali ergo. sed & a id quomodo. an alter animus potentior quis
 quis est contemplari rationem non potest. nisi alterum inde separauerit. at
 neque ratio. cui contemplanti defuerit si omnes contemplant. & cum nihil
 sit ipsa ratione potentius quo nihil est incommutabilius. nullo pacto erit
 animus non dum rationi coniunctus potentior. restat ut aut ipsa ratio
 a se ipsa separaret. aut ipse animus a ea uoluntate separaretur. sed nihil
 est in illa natura in uidentiae. quominus fruendum se animus prebeat.
 deinde quod magis est. eo qui equid sibi coniungitur facit ut sit. cui rei
 contrarius est interitus uoluntate aut animum separari a ratione non

nimis absurdum de quo dicitur & si illa ab invicem separatio possit esse rerum
quas non continent locus. quod quidem dici aduersus omnia superiora
potest. quibus alias contradictiones opposuimus. quid ergo iam ne
concludendum est animum esse immortalem. An & si separari non
potest extingui potest. At si illa rationis uis ipsa sua conuictione
afficit animum neque enim non afficere potest. ita perfectio afficit
ut ei esse tribuat. est enim maxime ipsa ratio. ubi summa & iam incomuta-
bilitas intellegitur. Ita quaecumque esse afficit. cogit esse quodam
modo. non ergo extingui animus potest. nisi a ratione separatus.
separari autem non potest. ut supra rationati sumus. non potest igitur in-
terire. ut enim auersio ipsa a ratione per quam stultitia contingit animo.
sine defectu ei fieri non potest. si enim magis est ad rationem conuersus
ei quae inherens. in eo quod inheret incomutabili rei quod est ueritas
quae & maxime & primitus est. cum ab ea est auersus id ipsum esse minus
habet quod est deficere. omnis autem defectus tendit ad nihilum & in-
teritum. nullum magis proprie oportet accipi. quam cum id quod aliquid e-
rat nihil fit. quare tendere ad nihilum est ad interitum tendere.
qui cur non cadit in animum uix est dicere. in quo defectus cadit. dicit
hic cetera. sed negat esse consequens interire id quod tendit ad ni-
hilum. id est ad nihilum peruenire quod in corpore quoque animus aduer-
ti potest. nam quo quodlibet corpus pars est mundi sensibilis. & ideo
quanto magis est locus quae plus occupat. tanto propinquat uniuerso. quanto
que id tanto magis est. magis enim est totum quam pars. quare & iam minus
fit cum minuitur. necesse est. defectum ergo patitur cum minuitur. porro aut
minuitur. cum ex eo aliquid praecisione detrahatur. ex quo conficitur
ut tali detractione tendat ad nihilum. at nulla praecisio perducit ad ni-
hilum. omnis enim pars quae remanet corpus est. & quicquid hoc est quan-
to libet spatio locum occupat. neque id possit nisi habere & partes in
quas idem cedere & cur potest igitur infinite minui. & ideo defectum
patitur atque ad nihilum tendere. quia uis peruenire numquam quae. quod
item de ipso spatio & quolibet interuallo dici atque intellegi potest.
nam & de his & iam terminatis dimidia uerbi gratia partem detra-
hendo & ex eo quod restat semper dimidia uerbi gratia parte detra-
hendo minuitur interuallum atque ad finem perducitur. ad quem tamen

nullo puenitur modo. quominus hoc de animo formidandum e. e enim
 pfecto corpore melior & limacior. a quo huic uita tribuitur. quod si non
 id quod in specie facti corpus ee. quae sententia in uiciorum ratione
 approbatur. tanto enim magis e corpus quanto speciosius e. atq. pul
 crius. tantoque minus e quanto foedius ac deformius. quae defectio
 non p. sione molis de qua ia satis uictu e sed speciei priuatione con
 tingit. quaerendum debet diligenter ac discutendum e. ne quis affir
 m& animu tali defectu interire. ut quo speciali qua sua priuatur
 dum factus e credatur intantū augeri posse hanc priuatio^{ne} ut omni
 modo specie spoli & animum. & ea labe ad nihilum redigat cogatque
 interire. quam obrem si potuerim imp&rare ut ostendat ne corpo
 ri quidem hoc posse accideret ut & iam ea specie priu&ur qua cor
 pus e. iure fortasse optinebimus multo min& aufferri posse animo
 quo animus e. si quidem nemo sibi bene inspexit quin omni corpori
 qualemb& animum preponendum ee fateat. sic igit nrae ratio
 nationis exordium. quod nullares se facit aut gignit. alioquin erat an
 te qua eet. quod si falsum e. illud e uerū. utem quod factū ortum ue non e
 & tamen e. sempiternū sit necesse e. qua natura & excellentia quis
 quis dat ulli corpori. uehementer errat. quidem. sed quid pugnamus.
 multo enim magis ea dare animo cogimur. ita si corpus nullum e sem
 piter nū nullus animus non sempiternus e. quo quilib& corpori pre
 ferendus e. & omnia sempiterna non sempiternis. ac si quod uere dicit
 factū e corpus aliquo faciente factū e. nec eo inferiore neque enim eet
 potens addandū ei quod faceret & quicquid illud e quod e id quod fa
 ciebat. sed ne pari quidem oportet. eni facientem melius aliquid
 habere ad faciendum. qua e id quod facit. nā de gignente non absur
 de dicit hoc eum ee quod e illud quod ab eo gignit. uniuersum igit
 corpus ab aliqua ui & natura potentiore atq. meliore factū e. non
 utique corporea. nā si corpus a corpore factū e. non potuit uniuers
 ū fieri. uerissimus e enim quod in^{ex}ordio rationationis hui posuimus.
 nullā rem a se posse fieri. haec aut uis & natura in corpore effectrix
 corporis uniuersi presente potentia ten& uniuersum. non eni
 fecit atque discessit effectū. deseruit. ea quippe substantia qua
 corpus non e neq. ut ita dicit localiter mou&ur. ut ab ea substantia

1. quae locum optinet & separari quaeat. & illa effectoria uis uacere non potest quin id quod ab ea factum est tueri & specie carere non sinat. quae est in quantum eum quae est. quod enim pro se non est. si desertum ab eo pro quod est. profecto non erit. & non possumus dicere id accepisse corpus cum factum est ut se ipso iam contentum esse possit. & iam si a conditore desereret. quamquam si ita esset magis id haberet & animus quae corpori prestare manifestum est. atque ita de proximo immortalis probatur si potest esse pro se ipsum. quicquid enim tale est. in corruptibile sit necesse est. ac hoc interire non possit quia nihil se deserit. sed corporis mutabilitas in promptum est. quod ipsius uniuersae corporis uniuersus motus satis indicat. unde diligenter insipientibus quantum talis natura inspicere potest. ordinata mutabilitate id quod inmutabile est imitari repperitur. quod autem pro se est. nemo motum quidem opus habet ullum. omni copia sibi se ipso existente. quia motus omnis ad aliud est. cuius indiget quod mouetur. ad id igitur species uniuerso corpori. meliore naturae sufficiente atque optinente quae fecit. quare illa mutabilitas non adimit corpori corpus esse. sed de specie in speciem transire facit motu ordinatissimo. non enim quae praeter se pars ad nihilum redigi sinitur. cum motum capessat uis illa effectoria. nec laborante nec deside potentia. dans ut sit omni quod praeter se est in quantum est. quam ob rem nemo tam de uis ratione debet esse. cui aut non sit certum corpore animam esse meliorem. aut qui hoc concessit arbitratum corpori non accedere ut corpus non sit animo accedere ut animus non sit. quod si non accidit. neque animus esse nisi uiuat potest. numquam profecto animus moritur. quod si quisquam non eum interitum dicit formidandum animo quo efficitur. ut nihil sit quod aliquid sit sed eum quo dicimus ea mortua quae uita carent. attendat quod nulla res se ipsa caret. est autem animi uita quae aeterna. unde omnino quod animatum est uiuere omne aut inanimatum quod animam potest mortuum id est uita priuatum intellegit. non ergo potest animus mori. si carere poterit uita non animus sed animatum aliquidem. quod si absurdum est. multo minus hoc genus interitus timendum est animo. quod uitae certe non est timendum. nam praeter se si tunc moritur animus cum eum deserit uita illa ipsa uita quae hunc deserit multo melius intellegitur animus ut iam non sit animus quicquid

auita deserit. sed ea ipsa uita quae deserit. quicquid enim uita desertum
 mortuum dicitur. id ab anima desertum intellegit. haec autem uita quae
 deserit ea quae moriuntur quia ipsa est anima. & seipsam non deserit. non
 moritur anima. nisi forte uita temperatione aliqua corporis ut non
 nulli opinati sunt debemus credere. quibus profecto numquam hoc uisum
 est. si ea quae uere sunt & incommutabilia permanent eodem animo ac cor
 porum consueto alienato atque purgato uiderent ualissent. quis
 enim bene se inspiciens non exprobat & tanto se aliquid intellexisse sine
 rursus. quanto remouere atque subducere intentione mentis a sensibus cor
 poris potuit. quod si temperatio corporis est anima. non utique id pos
 set accidere. non ea res quae natura propria non habet & neque substantia
 est. sed in subiecto corpore tamquam color & forma inseparabiliter in
 est. ullomodo se ab eodem corpore ad intellegibilia percipienda conatur
 auertere. & in quantum id possit intantum illa possit intueri. eaque uisio
 ne melior & praestantior fieri. nullo quippe modo format color. t ip
 sa & alia corporis temperatio quae certa compositio est earum quattuor na
 turarum quibus id est corpus subsistat. auertere se ab eo potest in quo
 subiecto est inseparabiliter. ad hoc ea quae intellegit anima cum se
 auerit ac corpore non sunt profecto corporea. & tamen sunt maxime
 quae sunt. nam eodem modo semper habent. nihilque absurdius dici
 potest. quam ea esse quae oculis uidemus. eam esse quae intellegentia
 ceruimus. cum dubitare de mentis sit intellegentia incomparabiliter
 oculis ante ferri. haec autem quae intelleguntur eodem modo esse ha
 bentia cum ea intuetur anima. satis ostendit se illis esse coniunctum miro
 quodam eodemque modo incorporali scilicet non localiter. namque aut
 in illo sunt aut ipse in illis. & utrumlibet horum sit. aut in subiecto alterum
 in altero est. aut utrumque substantia est. sed si illud primum uerum est. non est in
 subiecto corpore anima ut color & forma. quia t ipse substantia est
 t alterius substantiae quam corpus. non est in subiecto in est. si autem hoc
 secundum uerum est. non est in subiecto corpore tamquam color anima.
 quia substantia est. temperatio autem corporis in subiecto corpore est. tam
 quam color. non est ergo temperatio corporis anima. sed uita est anima.
 & se nullatenus deserit. & id moritur quod uita deserit. non igitur
 anima mori potest. rursus igitur si quid inueniendum est. id est inueniendum

ne deficiendo animus intereat. id est dum ipsa existendi specie priuat
dequare quamquam satis est dictum arbitror & quae hoc fieri non pos
sit certatione monstratum sit. tam & iam hoc attendendum est
non esse aliam causam huius formidinis. nisi quia sciendum est in de
fectu quodam esse animum stultum. & in essentia cerebre atque ple
niore sapientem. sed si quod nemini dubium est tunc est animus sapien
tissimus cum ueritate quae semper eodem modo est intuetur ei que immo
bilis inheret & diuino amore coniunctus & omnium illa quae quomo
do sume maxime que est aut ab illa est animus in quantum est aut per se
ipsum est. sed per se ipsum quod ipse sibi causa existendi est & unum quae
se deserit innumquam interit. ut supra & iam disputauimus. si uero ex
illa diligenter opus est quaerere quae res ei possit esse contraria
quae animo auferat animus est quod illa prebet & quid est igitur an forte
falsitas. quia illa ueritas. sed manifestum est atque in promptu situm quan
tum nocere animo falsitas possit. num enim amplius potest quam fal
lere. at nisi qui uiuit fallitur nemo non igitur falsitas interimere
animum potest. quod si haec non potest quae contraria ueritati
est auferre animo animus est quod ei ueritas dedit ita enim est inue
ntissima ueritas quid aliud inuenitur quo auferat animo id est
animus nihil perfectum. nam nihil est contrarium ualentius ad id auferendum
quod sit ab eius contrario. ac si ueritati contrarium. ita quaeramus
non in quantum ueritas est sed in quantum sume maxime que est.
quamquam intantum est id ipsum in quantum est ueritas. siquidem uo
ritatem ea dicimus. quae uera sunt omnia quantum cumque sunt. intan
tum aut sunt. in quantum uera sunt. tam nullomodo id defuge
rim. quod mihi euidentius suffragatur. nam si nulla essentia in quan
tum essentia est aliquid habet contrarium. multo minus habet con
trarium prima illa essentia quae dicitur ueritas in quantum
essentia est. primum aut uerum est. omnis enim essentia non ob aliud
essentia est. nisi quia est. esse aut non habet contrarium nisi non est. un
de nihil est essentiae contrarium. nullomodo igitur res ulla esse
potest contraria illi substantiae quae maxime ac primitus est.
ex qua si habet animus id ipsum quod est non enim aliunde hoc ha
bere potest qui esse non habet nisi ab re quae in illo ipso est

97
animo prestantior. nulla res est qua id amittat. quia nulla res ei
rei est contraria quid habet & propterea esse non desinit; sapien-
tia uero quia conuersione habet ad id ex quo est. auersione illa po-
test amittere. conuersioni namque auersio contraria est. illud
uero quod ex eo habet cui nulla res est contraria. non est unde possit
amittere. non igitur potest interire. hic fortasse oboriatur non
nulla quaestio. utrum sicut non interit animus ita nec in deteriore
commutetur essentia. uideri enim cupia potest nonque iniuria id effec-
tum esse rationatione hac ut animi ad nihilum peruenire non possit.
conueri autem in corpus forsitan possit. si enim quod erat ante animus
corpus fuerit effectum. non utique omnino non erit. sed hoc fieri non
potest. nisi aut ipse id uelit aut ab alio cogatur. nec continuo tamen
animus siue ipse id appetierit siue coactus fuerit poterit corpus
esse. illud enim sequitur. ut si sit uelit aut cogatur. at illud non sequitur. ut
se uelit aut cogatur sit. numquam autem uolet. nam omnis eius appetitus
ad corpus aut ut id possideat & aut uiuificet. aut ut quodammodo
fabricetur. aut quodlibet pacto ei consulat. nihil autem horum fieri
potest. si non sit corpore melior. ac si erit corpus. melior corpore
perfecto non erit. non igitur esse corpus uolet. neque ullum rei huius
ceruus argumentum est. quia cum se ipsum hinc interrogat animus. ita
enim facile comperit appetitum se non habere. nisi agendi aliquid
aut sciendi aut sentiendi aut tantummodo uiuendi. in quantum sua
illi potestas est. si autem cogitur corpus esse. a quo tandem cogitur. a quo
libet certe a potentiore. non ergo ab ipso corpore potest. nullomodo
ullo animo ullum corpus potentius. potentior autem animus non
cogit aliquid nisi quod suae potestati subditum est. nec ullomodo ani-
mus potestati alterius animi nisi suis cupiditatibus subditur. cogit
ergo ille animus. non amplius quam quantum ei quae cogit cupiditatis
sunt. dictum est autem cupiditatem non posse habere animum. ut cor-
pus sit. illud etiam manifestum est. ad nullam suam cupiditatis exple-
tionem peruenire. dum amittit omnem cupiditatem. & amittit dum cor-
pus fit. non igitur potest ab eo cogi ut fiat. qui cogendi ius nisi per
subditi cupiditates non habet. deinde quisquis animus alterum
animum habet in potestate. magis autem eum necesse est uelit in po-

refute habere quam corpus. & ei t bonitate consulere t malitia
inperitare. non ergo uol& ut corpus sit. postremo iste animus co
gens. aut animal e aut car& corpore. sed si car& corpore. in hoc
mundo non e. & si ita e. sumo bonus e. nec potest uelle alteri tam
tur pem comutatione. si uicem animal e. aut animal e. & iam ille que
cogit aut non e. sed si non e. ad nihil cogi ab alio potest. non enim hab&
potentior e qui in sumo e. si aut incorpore e. ab eo rursus qui incorpo
re e p corpus cogitur. ad quodcumque cogitur. quis aut dubit& nullo
modo p corpus fieri tanta comutatione animo. fier& enim si eet illo cor
pus potentius. quamuis quicquid illud e. ad quod p corpus cogitur. prius non
p corpus sed p cupiditates suas cogitur. de quibus satis e dictum. quod aut
rationali anime melius e omnibus consentientibus d& e. qui pfecto con
sultit anime. & ideo non ab eo cogi animo potest ut conuertatur incor
pus. si cogitur. nec p propria uoluntate. nec alio cogente ad anima pati
tur. unde id pati potest. An quia inuitos nos plerumque opprimat
somnia. metuendum e ne quod tali defectu animus conuertat incor
pus. quasi uero quo somno membra nra marcescunt. id circo animi fit
ulla ex parte debilior. sensibilia tantu non sentit. quia quicquid illud e
quod somnu facit & corpore e. atque incorpore operatur. corpore
of enim sensus sopit & claudit quodammodo. ita sane ut tali comuta
tione corporis cedit anima cum uoluptate. quia secundu naturam
e talis comutatio quae reficit corpus a laboribus. non tam haec admittit
animi t sentiendi uim t intellegendi. na & imagines sensibiliu presto
hab& tanta expressione. similitudinif. ut eo ipso tempore discerni
nequeant ab his rebus quarum imagines sunt. & si quid intellegit
aequae dormienti ac uigilanti uerum e. na uerbi gratia si p somnu
disputare sibi uisus fuerit uerasque rationes secutus indisputando
dixerit aliquid. & iam expge facto eadem in comutabiles manent.
quamuis falsa repperiantur cetera tunc locus ubi disputatio fuisse
uisum erat. & uerba ipsa quod ad somnu attinet quibus disputam.
uidebatur. & alia huiusmodi quae & cum ipsis sensibus sentiunt
aguntur que auigilantibus. pretereunt tam. nec ulla ex parte
sempiterna presentia uerarum rationum adsecuntur. ex quo colligit
tali comutatione corporis qualis somnus e. usum eiusdem corporis

78
animes non uita propria posse minui; postremo si quamuis locum
occupati corpori anima tamen non localiter iungitur. sumis illis ac
ternis que rationibus quas incommutabiliter manent nec utique conti-
nentur loco. prior efficitur anima quam corpus. nec prior tantum
sed & magis. tanto enim prior quanto propinquior. & eadem causa tanto
& magis quanto & magis corpore melior; nec ista propinquitas loco sed natu-
ra quae est in quantum cumque est ordine dicta fit. hoc autem ordine in-
tellegitur a summa essentia speciem corpori per animam tribui. quae est in
quantum cumque est. per animam ergo corpus subsistit. & eo ipso est quo anima-
tur siue uniuersaliter ut mundus siue particulariter ut unum quodlibet
animal intra mundum. quae propter consequens erat. & anima per animam
corpus fieri. nec omnino aliter possit. quod quia non fit. manente
quippe animo in eo quo anima est corpus per illam subsistit dante speciem
non ad diuinitatem. commutari in corpus anima non potest. si enim non tradit
speciem quam sumit a summo bono. non per illam fit corpus. & si non per illam fit.
aut fit aut non fit omnino. aut tam propinque speciem sumit quam ani-
ma. sed & fit corpus. & si tam propinqua sumerit speciem. id est quodam
modo. nam hoc inter est. eoque anima melior est quo sumit propinquius. tam pro-
pinque autem & magis corpus sumerit. si non per animam sumerit. & tamen nullo
interposito. tam propinque utique sumerit. nec inuenitur aliquid quod
inter summam uitam quae sapientia & ueritas est incommutabilis & id quod ul-
timum uiuificatur id est corpus. nisi uiuificans anima. quod si tra-
dit speciem anima corpori ut fit corpus in quantum est. non utique spe-
ciem tradendo adimit. adimit autem in corpus animam transmutando;
non igitur anima siue per se ipsam corpus fit quia non nisi manente
anima corpus fit per se fit. siue per aliam quia non nisi traditione speciei
fit corpus per animam. & ademptione speciei anima in corpus conuer-
teretur si conuerteretur. hoc & de irrationali animata uita quod
nec in ea rationalis anima conuertitur dici potest. & ipsa enim nisi
inferiore ordine rationali subiceretur aequae sumerit speciem. ut
talis est. tradunt ergo speciem a summa pulchritudine accepta poten-
tiora inferioribus naturali ordine. & utique cum tradunt non adi-
munt. eoque sunt quae inferiora sunt in quantum sunt. quorum speciei
est quae sint eis a potentioribus traditur; quae quidem potentiora & magis

meliora sunt. quod his naturis datum est quae non mole maiore
plus possunt minoribus molibus; sed sine tumore ullo localis mag-
nitudinis eadem speciei potentiora sunt quae meliora. in quo genere
est anima corpore melior & potentior; quae propter cum pilla ut die-
tu est corpus subsistit. ipsa in corpore uero nullomodo potest; corpus
enim nullum fit nisi accipiendo per animam speciem. ac anima ut corpus
fieri & non accipiendo speciem sed amittendo fieri possit. & propter
fieri non potest. nisi forte loco anima continetur & localiter corpo-
ri iungitur; nam si ita est. potest tam fortasse maior moles quamquam
speciosior in sua deteriori uertere speciem. ut aer maior igne mino-
re. sed non est ita moles quippe omnis quae occupat locum. non est in singu-
lis suis partibus tota sed in omnibus. quare alia pars eius alibi est & alibi
alia. anima uero non modo uniuersae mole corporis sui sed & in unicuique
particulae illius tota simul ad est. partem enim corporis passione tota sen-
tit. nec in toto tamen corpore; cum enim quod dolere & impedire. aduertitur
oculus lingua loquitur ad mouetur manus. quod non fieri potest. nisi id quod
animae in eis est partibus & impedire sentire. nec & sentire quod ibi
factum est absens possit; non enim nuntio aliquo credibile est fieri non
sentiente. quod nuntiat. quia passio quae fit non per continuationem molis
currit ut ceteras animae partes quae alibi sunt. Latere non sinat. sed
sed illud tota sentit anima quod in particula fit pedis. & ibi tantum
sentit ubi fit. tota igitur singulis partibus simul ad est quae tota simul
sentit in singulis. nec tam hoc modo ad est tota ut candor & alia huius-
cemodi qualitas in aera quaque parte corporis. & data tota est. non quod
in alia parte corpus patitur cum coloris in mutatione. potest ad eam
dorem qui est in alia parte non pertinere; quae propter secundum partes
molis a se distantes. & ipse a se distare conuenit. non autem ita est in anima
per sensum de quo dictum est probatur. **EXPLICIT DE INMORTALITATE ANIMAE**
INCIPI DE QUANTITATE ANIMAE

Quo uideote abundare ocio. quae so ut mihi respondeas de his quae
me mouent. non ut opinor inopportune atque incongrue. sepe
mihi cum absente multa quae sisse. nescio qua illa graeca sententia
me de terra nudum putasti. quae prohibemur ea quae supra nos
sunt requirere. nunc uero non puto nos ipsos supra nos esse.